

การถอดเสียงอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน: การเขียนตามตัวอักษร

บุญเสนาอ ตริวิเศษ

ในสารประชาสัมพันธ์ “ราชพฤกษ์” ฉบับที่ ๓๔๘ ได้เขียน บทความเรื่อง การถอดเสียงอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน: การเขียนชื่ออำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ และในฉบับที่ ๓๕๙ ได้เขียนเรื่อง การถอดเสียงอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน: กรณีการเขียนคำวิสามานยนาม โดยบทความทั้ง ๒ เรื่องนี้ กล่าวถึงการถอดเสียงอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน แบบมุ่งเสียงอ่านเพียงอย่างเดียว ไม่สนใจเรื่องรูปการเขียน (Transcription) และบทความฉบับที่ ๓๕๙ ผู้เขียนได้ทิ้งท้ายเอาไว้ว่า ทำไม “ราชภัฏ” เหตุใดจึงเขียน Rajabhat ไม่เขียน Ratchaphat

หนึ่งสัปดาห์ก่อนสอบปลายภาคเรียน มีเพื่อนอาจารย์ไม่น้อยกว่า ๕ คน ได้ถามถึงเรื่องนี้ ซึ่งนับเป็นแรงใจอย่างหนึ่ง จึงได้เกิดบทความที่กล่าวถึงการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน อันเป็นตอนที่ ๓ นี้

เนื่องจากบทความทั้ง ๓ เรื่อง มีระยะห่างของการเผยแพร่ค่อนข้างมาก จึงขอทบทวนและทำความเข้าใจกับพันธกิจของ “ภาษา” อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

ภาษา เป็นระบบสื่อสารที่ประกอบด้วยเสียงหรือตัวแทนเสียง กล่าวคือ มนุษย์ทั่วโลกใช้เสียงพูดเป็นสื่อ ขณะเดียวกันก็ต้องเลือกใช้ตัวแทนเสียงคือตัวอักษรด้วย เช่น ภาษาไทยใช้ชุดอักษรไทย (ก-ฮ) ซึ่งดัดแปลงมาจากอักษรมอญโบราณและขอมโบราณ ซึ่งเป็นการดัดแปลงจากชุดตัวอักษรที่ใช้ในอินเดียอีกทีหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว เรายังจำเป็นที่จะต้องใช้อักษรโรมัน (A-Z) ในการสื่อสารด้วย เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์สากลที่มีอิทธิพลต่อคนทั่วโลก

การใช้อักษรโรมันเขียนภาษาไทยหรือการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน มีขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทั้งนี้ เพื่อการเขียนชื่อทางภูมิศาสตร์ในแผนที่ซึ่งไทยทำร่วมกับอังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งไทยและฝรั่งเศสได้ตกลงร่วมกันที่จะสร้างระบบการเขียนขึ้นซึ่งใช้ตัวอักษรโรมันแทนเสียงอ่านชื่อภาษาไทย โดยระบบนี้มุ่งที่เสียงอ่านเพียงอย่างเดียว ไม่ให้ความสำคัญรูปการเขียน (นิตยา กาญจนวรรณ, ๒๕๕๔: ๕๖)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริ เห็นความสำคัญของชื่อสกุล (แต่เดิมคนไทยไม่เคยใช้นามสกุล) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินามสกุลขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนพระราชบัญญัตินี้ จึงได้พระราชทานนามสกุลแก่ข้าราชการที่ใกล้ชิดก่อน แล้วต่อมาก็เกิดความนิยมขอพระราชทานนามสกุลอย่างแพร่หลาย ข้อสังเกตที่สำคัญก็คือ **นามสกุลที่พระราชทานส่วนใหญ่ทรงเลือกใช้คำศัพท์จากภาษาบาลีสันสกฤตซึ่งมีความไพเราะมีความหมายอันเป็นมงคล** เพื่อให้เป็นเกียรติแก่ผู้รับพระราชทาน จึงมีเอกสารกำกับที่เขียนทั้งอักษรไทยและอักษรโรมันไว้ด้วย อย่างนามสกุลพระราชทาน “ศุขสวัสดิ” ก็มีการเขียนอักษรโรมันกำกับด้วยว่า “Sukhasvasti” นี่คือการกำเนิดของการเขียนอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบที่เรียกว่า **การเขียนตามตัวอักษร (Transliteration)** ซึ่งต่างจากแบบถ่ายเสียงอยู่มาก โดยเฉพาะตัวโรมันที่ไปใช้แทนตัวอักษรไทยตามรูปเขียนในภาษาบาลีสันสกฤต เช่น ใช้ S แทน ศ ใช้ kh แทน ข ในตำแหน่งตัวสะกด ใช้ sv แทน สว (อักษรควบ) และใช้ st แทน (อักษรควบ) ซึ่งคน

โดยทั่วไปมักอ่านออกเสียงด้วยวิธีการอ่านตามความนิยมแบบไทย ว่า “สุก-สะ-หวัด” แต่โดยที่คำว่า “สุข” นั้น เป็นคำสันสกฤต ที่มีตัวสะกดอ่านออกเสียงเหมือนตัว ก ซึ่งหลักอักขรวิธีของไทย ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อไปเข้าสมาสนหน้าคำใดๆ จะต้องอ่านเสียงตัวสะกดนั้นอย่างมีสระ อะ ในเสียงกึ่งมาตรา ประสมอยู่ด้วยเสมอ ดังนั้น จึงควรอ่านออกเสียงนามราชสกุลที่พระราชทานนี้ ว่า “สุก-ชะ-สะ-หวัด-ติ” ซึ่งน่าจะถูกต้องตามหลักภาษาและสอดคล้องกับคำโรมันที่พระราชทานไว้ หากจะเขียนอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงตามแบบการออกเสียงของภาษาไทย ก็จะเขียนว่า Suktawat เท่านั้น นามพระราชทานอื่นๆ ที่ใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าว เช่น ณ สงขลา ณ ป้อมเพ็ชร และ ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม จึงถอดเป็นอักษรโรมันว่า Na Sonkla na Pombejra และ Bhavabhutananda na Mahasaragama

เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะแบบหนึ่งนั้น เน้นการเขียนตามเสียงที่อ่าน (ถ่ายเสียง) ส่วนอีกแบบหนึ่งเน้นการเขียนตามตัวอักษร (ถ่ายอักษร) อย่างไรก็ตาม เหตุผลอันสำคัญก็คือ เมื่อเราดัดแปลงอักษรที่รับอิทธิพลจากอินเดียผ่านมอญและเขมรโบราณอีกทอดหนึ่ง แม้ในครั้งแรกๆ เราพยายามรักษาเสียงของพยัญชนะที่แท้จริงของอินเดียไว้ แต่ธรรมชาติของภาษาไทยซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวเหมือนทุกภาษาในโลก ในกาลต่อมา แม้เราจะรับรูป (ตัวอักษร) มาทั้งหมด ๓๓ ตัวในภาษาบาลี และ ๓๕ ตัวในภาษาสันสกฤต ซึ่งแต่ละตัวมีลักษณะการออกเสียงต่างกันทั้งหมด เมื่ออักษรเหล่านั้น เข้ามาในบริบทของภาษาไทย การออกเสียงในภาษาไทยไม่สามารถแยกเสียงอักษรที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เช่น ฐ ฑ ฒ ฎ ฏ อย่างชัดเจนได้ เพราะปัจจุบันเราออกเสียงพยัญชนะทั้ง ๖ ตัวเป็นเสียงเดียวกัน การมีจุดยืนที่ต่างกันอย่างนี้เอง ที่ทำให้การเขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมันสองแบบนี้แตกต่างกัน

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ขอให้พิจารณาตัวอักษรโรมันที่ใช้แทนตัวอักษรแต่ละวรรคของบาลีสันสกฤต ดังนี้ (เนื่องจากเครื่องหมายประกอบบางตัวไม่สามารถพิมพ์ได้ จึงจะขออธิบายไว้ในวงเล็บ)

วรรค กะ มีตัวอักษร ก ข ค ฆ ง แทนด้วยตัวอักษรโรมัน k kh g gh n (มีจุดข้างบน) ตามลำดับ

วรรค จะ มีตัวอักษร จ ฉ ช ฌ ญ แทนด้วยตัวอักษรโรมัน c ch j jh n (มีขีดลูกคลื่นข้างบน) ตามลำดับ

วรรค ฎะ มีตัวอักษร ฎ ฐ ฑ ฒ ฒ แทนด้วยตัวอักษรโรมัน t th d dh n (มีจุดใต้พยัญชนะตัวแรกทุกตัว) ตามลำดับ

วรรค ตะ มีตัวอักษร ต ถ ท ฒ น แทนด้วยตัวอักษรโรมัน t th d dh n ตามลำดับ

วรรค ปะ มีตัวอักษร ป ผ พ ภ ม แทนด้วยตัวอักษรโรมัน p ph b bh m ตามลำดับ

เศขวรรค มีตัวอักษร ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ แทนด้วยตัวอักษรโรมัน y r l v s (มีขีดด้านบน) sh s h l ตามลำดับ

จะเห็นว่าอักษรโรมันที่ใช้แทนเสียงเหล่านี้ แทนรูปพยัญชนะวรรคในบาลีสันสกฤตครบทุกตัว วิธีนี้นิยมใช้สำหรับเขียนนามพระราชทาน หรือคำศัพท์ที่เป็นหัวข้อธรรม และชื่อเฉพาะในพระพุทธศาสนา เช่น ชื่อหลักธรรม พระสูตร พระวินัย (เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์, ๒๕๕๒: ๔๔)

นามพระราชทานที่น่าสังเกต คือ ชื่อสนามบินของไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในท่าอากาศยานที่มีผู้โดยสารมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก สามารถรองรับเที่ยวบิน ๗๖ เที่ยวบินต่อชั่วโมง และผู้โดยสาร

๔๕ ล้านคนต่อปี สนามบินนั้น ชื่อว่า สุวรรณภูมิ ถอดเป็นอักษรโรมันว่า Suvarnabhumi ไม่เขียน Suwannaphum เพราะเป็นการถอดภาษาบาลีสันสกฤตเป็นอักษรโรมัน เมื่อไปเปิดหนังสือ สันสกฤต-ไท-อังกฤษอภิปธาน (๒๕๕๒: ๑๒๔๘) ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนว่า ที่เขียน “สุวรรณ” นั้นเป็นการเขียนแบบภาษาไทย รูปเขียนแบบสันสกฤตจะเขียน สุวรรณ เมื่อรูปเป็นอย่างนี้ จึงแทนด้วยอักษรโรมันว่า Suvarna คำว่า ภูมิ จึงถอดตามตัวอักษรว่า bhumi อย่างไรก็ตาม ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีอำเภอหนึ่งชื่อว่า อำเภอสุวรรณภูมิ ราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้เขียนว่า Amphoe Suwannaphum ทั้งนี้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียง (ลำดับชื่อจังหวัด เขต อำเภอ และกิ่งอำเภอ) ไม่ได้ยึดหลักการถ่ายอักษร ดังนั้น พุทธศาสนา จึงเขียน buddhasasana และ ราชภัฏ จึงเขียนเป็น Rajabhat ด้วยประการฉะนี้

โดยสรุป การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันมี ๒ วิธี คือ การถอดอักษรตามวิธีอ่าน หรือการถอดอักษรแบบถ่ายเสียง (Transcription) และการถอดอักษรตามวิธีเขียน (Transliteration)

การถอดอักษรตามวิธีอ่าน เป็นการถอดอักษรที่ไม่จำเป็นต้องถอดครบทุกตัวอักษร เน้นการออกเสียงเป็นหลัก **ข้อดี** คือทำให้อ่านคำภาษาไทยที่ถอดเป็นอักษรโรมันได้เสียงใกล้เคียงคำที่ถอดเป็นอักษรโรมัน มีความกะทัดรัดเข้าใจง่าย **ข้อด้อย** คือไม่เอื้อให้ถอดอักษรกลับคืนสู่คำเดิมได้ ส่วน **การถอดอักษรตามวิธีเขียน** มี **ข้อดี** คือทราบที่มาของคำนั้น สามารถสะกดคำได้และสามารถถอดอักษรกลับไปยังคำเดิมได้ **ข้อด้อย** คืออ่านออกเสียงได้ยากและบางคำที่ถอดออกมามีมากเกินความจำเป็นในการออกเสียง

แต่เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่ได้ใช้อักษรโรมัน จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาแนวทางการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน เพื่อการสื่อสารกับชาวต่างชาติ หรือการสื่อสารในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ชื่อศิลปกรรม ชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อเทคโนโลยี เป็นต้น นับว่าการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันมีความสำคัญต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยต่อชาวต่างประเทศ

